

Jančarja sem imel vedno rad, pa čeprav je bil direktor. In najbrž prav zato, ker sem ga imel rad, se mi je njegov lik neprestano vrival v misli, ko sem se pripravljaj, da napišem to povest. Moram pa takoj v začetku reči — v obrambo njemu in zato tudi sebi — da kot direktor ni bil surov, ni se rad vozil z avtomobilom in tudi še kar zgleden zakonski mož je bil vedno. Debel pa je bil, tega ne smem tajiti. Poznalo ga je naše mestece dobro, in če bi kaj drugega trdil, bi vsak upravičeno sumil, da je ta povest izmišljena.

Jančar je bil, kakor je že mogoče medtem kdo uganil, direktor Reklamservisa. Ni rad iskal nekih novih prijemov pri svojem delu v podjetju. Sodelavce in svoje uradnike je poslušal in je znal z izredno bistrostjo izbirati med njihovimi predlogi in te predloge spreminjati v sklepe, sklepe pa spravljati v življenje. To je bila vsa umetnost Jančarjevih uspehov, velikih in majhnih, in to je bila — ne nazadnje — tudi skrivnost njegove priljubljenosti v Reklamservisu.

Zgodilo pa se je, da ga je nekoč začelo spet moriti dolgočasje. Stopil je v umetniško sobo k Lebarju in Petriču. Vzdevek 'umetniška' se je te sobe prijel prav zaradi Lebarja in Petriča. Skozi Lebarjeve roke je šla vsaka beseda, namenjena za tisk, Petrič pa je bil v Reklamservisu ilustrator, slikar. Lebar je bil tudi edini v podjetju, ki je končal fakulteto. Zaradi vsega tega je imela njuna soba nekakšen poseben čar in ta čar je nekdo opredelil z vzdevkom 'umetniška' soba. Soba je potem umetniška ostala.

V resnici pa se ni razlikovala od drugih sob. Ozka je bila tako, da sta stali pri oknu komaj dve pisalni mizi druga nasproti drugi. Pri vratih v kotu je bila okrogla mizica, k njej pa sta se stiskala že razpadajoča tapecirana naslanjača.

Na enega izmed teh je direktor Jančar sedel, ko je prišel. Vrgel je noge drugo čez drugo in mirno in dobrohotno vprašal:

»Kako gre, fanta?«

Zdaj je delo seveda prenehalo in Petriču je od nekakega sakramenskega prirojenega sramu pred Jančarjem udarila kri v lica. Pero je je držal nad risalnim listom in je gledal v svojo risbo, kakor tele v nova vrata. Najbolj smešno pri vsem tem pa je bilo, da sta bila Petrič in Jančar rojaka, da sta nekoč počitnice vedno prebijala skupaj in da sta tik pred drugo svetovno vojno, ko je bil Jančar na pravni fakulteti, Petrič pa v neki risarski na pol privatni šoli, celo skupaj stanovala. Le

vojna leta so ju ločila. Jančar je šel kmalu v partizane, Petriča pa so pri neki blokadi Italijani pobrali in se je ves vojni čas kvasil po taboriščih. Mogoče je bil to vzrok nerazumljive Petričeve plahosti pred dobrodušnim Jančarjem.

Prava sreča, da je Lebar hote ali nehote vedno skrnil to njegovo stisko. Stegnil je noge s prijetno malomarnostjo pod mizo prav do Petričevih nog in si začel iskati po žepih špic in dozo. Špic je potem vtaknil med zobe, ga gibal, medtem pa je lomil s tankimi prsti cigareto. Eno polovičko je spravil nazaj v dozo, seveda z dostojnim akademskim mirom, drugo pa si je vtaknil v špic, jo prižgal in začel kaditi. Dima ni vdihaval. Nekoliko ga je povaljal po ustih, ga malo puhnil skozi nos, a vse to s pridihom pokroviteljstva nad tem, kar je živelo v Reklamservisu. Tudi nad samim direktorjem Jančarjem se je zdelo, da plava to pokroviteljstvo, nad njim seveda rahlo in prijetno.

»Delata?« je vprašal Jančar.

»Delava, kaj pa si mislil,« je menil toplo Lebar.

»Si bosta kaj novega izmislila, kaj lepega?«

»Kaj pa ni lepega, kar se tu napravi?«

Jančar se je ob tem prisrčno zasmel, tako da se je v tistem siromašnem fotelju njegov brezoblični trebuh zazibal, kajti med stene je zavela Lebarjeva hudomušnost. Razgovor med Jančarjem in Lebarjem je tekel vedno v tem vzdušju. Na pol za šalo, na pol za res. Petrič pa je tehtal, tehtal vsako besedo, bil otročje preplašen, če bo moral tudi sam kaj povedati.

Čez čas pa je Jančar, ko mu je minil prvi val smeha, vstal in stopil k Petriču.

»Vidim, da delaš s peresom?« Gledal je risbo, ki jo je Petrič pravkar nastavil. Bila je skica plakata za razstavo psov. Nekaj časa jo je Jančar gledal, potem pa je čisto resno dejal:

»S čopičem rajši delaj!«

Lebar in Petrič sta vedela, da ima pri tem v mislih tehniko drugega plakata, plakata o razstavi domače obrti. Tisti Petričev plakat je namreč vzbudil pozornost ne samo v Reklamservisu, ampak tudi drugod. In tudi takrat je pravzaprav bil Jančar prvi, ki je precenil vrednost tistega Petričevega dela. Dekle z vrčem pod roko, v ozadju pa pokrajina z žitnim poljem in koščkom gozda so ga takrat takoj pritegnili.

Kadar je Petriča gledal pri delu, je Jančar običajno molčal, če pa je rekel: »S čopičem rajši delaj,« je pomenilo, da mu nekaj ni všeč. Ali pa da mu ni tako všeč kakor dekle z vrčem.

Petriča je seveda tisti prekleti »čopič« prizadel in prava sreča je bila, da je pozvonil telefon in da so Jančarja klicali gor v pisarno.

Kar je Petrič delal v Reklamservisu, je bila obrt. Morala je biti obrt, ki je služila trenutnim potrebam naročnikov, vendar je delal Petrič tudi najmanjšo reč s tiho željo, da bi zadihala iz nje tista prava sila, ki bi njegovo delo dvignila od nizkotnega obrtništva višje, k tistemu, kar je bil njegov tihi, nekje v dno duše globoko zakopani ideal: umetnost.

In to Jančarjevo 'delaj s čopičem' je bilo, kakor da bi mu drezal z nožem v srce. Bolelo ga je. Saj mu je s tem hotel reči: 'Slabo je, Petrič, bolje bi lahko delal.'

Lebar Jančarjevega mnenja ni cenil. Pri svojem jezikovnem delu ni nikdar upošteval niti ene Jančarjeve pripombe. Tudi če bi se motil, mu tega ne bi priznal. Njegova preprosta pamet, kakršna je po vojni tako zacvetela in katera je bila voljna reševati še tako zamotana vprašanja našega življenja, je bila Lebarju odvratna.

Ko je Jančar odšel, je v umetniški sobi Reklamservisa spet bilo vse, kakor da se ne bi nič zgodilo. Telefon, ki je moral biti le na Lebarjevi pisalni mizi, je zvonil kakor vedno. Slušalko je dvigal Lebar, in kadar so klicali Petriča, je položil Lebar slušalko molče ob aparat, kar je pomenilo, da jo naj vzame Petrič.

Okno se je smelo odpreti le takrat, ko je bil Lebar željan svežega zraka. Vrata so se zapirala tiho, le Lebar je zaloputnil z njimi, če se mu je tako zahotelo. Vse bi teklo v umetniški sobi Reklamservisa lepo in mirno, če ne bi nekega dne zagledal Lebar skozi okno Jakliča, že kar znanega mladega kritika, ki je prišel mimo. Lebar ga je poklical. Stopil je iz hiše. Čez čas pa je Petrič opazil, da gledata oba sem proti oknu.

Srečanje teh dveh ljudi je prineslo v Petričevo življenje presenetljivih sprememb. A še ne istega dne. Lebar se je vrnil namreč s ceste tak, kakršen je vedno bil v svoji prijetni trdoti, katero ne samo da si je znal ustvariti in jo vsa leta pri Reklamservisu nevsiljivo obdržati, temveč je tudi nikoli ni prenapenjal, kar postane pri ljudeh tako pogosto navada, in to v njihovo lastno škodo.

Spremembe pri Lebarju so se pokazale drugega dne. Komaj je odprl vrata, je bil že njegov korak povsem nekaj drugega kakor po navadi. Tudi smehljal se je. Res, da ni voščil dobrega jutra, ampak tega ni storil nikoli. Če bi to storil, bi prestopil mejo svojega dostojanstva, to pa si je namenil v vsakem primeru obdržati. Kdo drug, ki ni navajen teh drobcev življenja sleherni trenutek urejati in si s tem sproti utirali pot, da teče lepo, brez velikih pretresov, bi ob Petriču bil v zadregi, kako mu je treba ponuditi roko. Lebar pa niti za hip ni bil v zadregi. Zdelo se je, kakor da se od rojstva giblje v teh tihih, ne-

znatnih igrah, ki pa postanejo tako rade vozeli za velike stvari. Lebar se je vedel, kakor da bi plel bič, kakor da bi metal eno vitro čez drugo, in to vedno enako, z istim gibom in z isto gotovostjo.

Petrič pa, seveda top za te fine Lebarjeve drobnarije, ni ničesar slutil. Pozoren ni bil niti, ko je Lebar odprl okno, se razkoračil, globoko vdihnil že hladni jesenski zrak, natrpan z našo meglo, in rekel:

»Danes bo sonce!«

»Bo najbrž,« je odvrnil Petrič. Dokončeval je risbo s peresom. Gledal jo je od ene, potem od druge strani. Lebar pa se je obrnil od okna. Dosti je zdaj tega, treba je dati vitro čez vitro.

»Z Jakličem sem govoril včeraj tu pred hišo! Saj ga poznaš?«

»Samo po imenu.«

»Piše dobre kritike. — Pohvalil je tvoje dekline z vrčem. Zadovoljen je bil z njo.«

Petrič je nehal z delom. Gledal je presenečen Lebarja, ki se je smehljajal. Zdaj je šele opazil, da vse te spremembe na njem, ki jih ni niti v pamet jemal, pomenijo nekaj velikega in da imajo vsaj zanj, za Petriča, globok smisel. Saj je prvič v življenju doživel pohvalo, prvič je nekdo meril njegovo delo z merili, s katerimi merijo dela drugih. Pod težo te sreče je onemel in se preplašen zagledal v Lebarja. Čelo mu je postajalo svetlo od potu in na licih so se mu pokazale spet tiste izdajalske rdeče lise.

Lebar ga je dobrohotno gledal, se smehljajal, potem je sedel in stegnil pod mizo noge tja do Petriča. Vse to je delal z nekako hladno pravico.

Petrič ni vedel, da sta si zdaj prvič sedela nasproti kot enakovredna ne samo v Reklamservisu, ampak enakovredna v življenju sploh.

»Dokopal si se le do svojega stila in do kompozicije. Dekline z vrčem je do sedaj tvoj vrh. Drugi se vračajo od umetnosti k plakatu, a ti greš od plakata k umetnosti.«

Saj je že dovolj. Vsega, kar je Lebar govoril in za kar je bil Petrič prepričan, da so Jakličeve misli, vsega je zdaj toliko, da je treba pravzaprav časa in miru, da se človek umiri, da se nastani v tem novem svetu.

Napraviti sliko! Napraviti jo, da govori o njegovi notranjosti, ki je ni mogel in se je ni upal v polni meri zaupati barvam in platnu. Pri svojih petintridesetih letih je že resigniral nad samim seboj (da, odkrit mora biti, resigniral je), zdaj pa se naenkrat zgodi, da se mu odpre pot.

Pomislil je, da je na velikih oglasnih deskah po mestu še skoraj povsod videti njegovo dekline z vrčem in da so ga le redko kje prelepili z drugimi plakati. Bogve koliko ljudi je preblisnilo njegovo delo, nad

katerim je sam že obupal in bi nanj že pozabil, kakor je pozabil na toliko drugih. Zdaj pa naenkrat: »Dokopal si se do svojega stila.« In to pravi hladni, kar ostri Jaklič.

Po tem dogodku je Lebar ravnal s Petričem res kakor s sebi enakim. Te spremembe je Lebar uvajal pametno in počasi, a nabralo se jih je že toliko, da se je Petrič težko znašel. Skriti že ni mogel več, kako ga to vznemirja. Pa vendar je vedel, da mora ponudeno slušalko sprejeti s primerno hladnostjo, da tudi telefonskega aparata ni treba dosledno postavljati po vsakem razgovoru nazaj k Lebarju, da mu le mora zrasti tista samozavest pri delu, ki je nujna za primerno mesto v družbi. Vse to je vedel, a to je bilo zanj najtežje.

Vsako Petričevo sliko je pogledal zdaj tudi Lebar. Lebar se na slikarstvo ni spoznal, to je sam dobro čutil. Svojega lastnega mnenja si ni mogel utrditi o nobenem slikarskem delu, zato tudi pravega odnosa do Petričevega početja ni imel. Nekatera njegova dela so mu sicer uga-jala, toda sam se ni mogel odločiti, ali jim naj pripisuje kako vrednost ali ne. Da bi pa kaj dal na Jančarja, se mu je upiralo zaradi neverjetne primitivnosti, ki se je temu poznala pri vsakem koraku.

Zato je svojo sodbo o Petriču šele sedaj izoblikoval, posebno ko je Jaklič v časopisu ob neki slikarski razstavi omenil tudi Petričevo ime, čeprav Petrič sploh ni razstavljal. Istega dne, ko je časopis prinesel to kritiko, je Lebar povabil Petriča v kavarno.

Pustila sta na mizah vse tako, kakor sta imela sredi dela. Lebar je obrnil le ključ, ga pustil v ključavnici in dejal:

»Če pride Jančar, naj počaka.«

Sonce je prijetno sijalo, duh po pozni jeseni in odpadajočem listju je prodril sem v sredo mesta. To se je poznalo tudi na ljudeh. Neka globoka radost jih je prevzela, ali pa se je Petriču samo tako zdelo, kajti v resnici se ni mogel zbrati. Pred nekaj minutami so mogoče ti, ki jih srečuje, bral njegovo ime, pa ne vedo, da je on tisti Petrič, tisti, ki je majhen, debelušast, v žametnih rjavih pumparicah, že zdrsanih na kolenih, in v ohlapnem, ponošenem suknjiču capljal ob Lebarju.

Nekako nov mu je bil celo kavarniški duh, saj bo sedel tu k tistemu tradicionalnemu, lahkotnemu in zapeljivemu klepetu, kjer lahko prosto govoriš o umetnosti pametne reči in neumnosti, kjer si lahko globoko-umen in oster, kolikor zmoreš in kolikor hočeš.

Kavarna je v tem dopoldanskem času bila skoraj prazna. Redki gostje so sedeli s časopisi v rokah ali so v poslovnem razgovoru stikali glave.

Lebar je, ne da bi Petriča kaj vprašal, naročil dve kavi. Sedla sta na tapcirane sedeže pri oknu, poleg katerega je bila nad cesto razpeta

električna mreža. To je vsak tramvaj, ki je peljal mimo, rahlo potresel. Lebar se je zakadil z rokami v žepe po dozo in špic. In ko je spet trgal cigareto na dva dela, je mehko in na pol v smehu rekel:

»Ne veš, da jaz pišem pesmi?«

Petrič ga je gledal in od začudenja ni mogel takoj nič reči.

»Pa jih ne objavljaš?«

»Ne. Nekaj let že pripravljam zbirko.« Lebar je govoril mirno, kakor da je vse, kar dela, dobro premislil in da je prav tako dobro premislil učinek, ki ga bo napravil, seveda ne samo na Petriča, ampak pozneje tudi na javnost. Z istim mirom je vzel iz aktovke, ki jo je prej položil na okno, mapo, zvezano s trakovi. Po trakovih je Petrič presodil, kolikokrat se je vse to odvezalo in zavezalo, se odprlo in spet zaprlo. Poznalo se je, kljub Lebarjevemu stoičnemu odnosu do vseh reči na svetu, da je v te papirje vložen trud in trpljenje, kakršnega je Petrič poznal.

»Na, beri,« je dejal ljubko Lebar.

S prirojenim strahom je Petrič vzel mapo z dragocenimi papirji v roke. Napravila sta na mizici prostor — nikdar ni dovolj prostora na kavarniških mizicah — tako da sta posodo preložila na sosedno mizo.

Lebar se je potem zakopal v angleške in nemške ilustrirane revije, seveda s tankim posluhom za spremembe, ki bi nastale na Petričevem obrazu.

In Petrič je bral. Mnogih misli ni razumel, ker je bilo tudi okolje, v katerem je bral, nenavadno in neprimerno zanj. Rastresen je bil, ker je vedel, da Lebar vendarle pazi in čaka nanj. Kaj naj mu na koncu reče? Če bi bral pesmi samo za sebe, bi ločil dobre od slabih. Zdaj pa, ko je imel občutek, da bo treba položiti o njih račun pred samim Lebarjem, je izgubil še tisto malo razsodnosti, ki jo je za literaturo imel.

Opazil je, da je Lebar polovico zbirke posvetil svoji ženi. Drugo polovico so sestavljale pesmi z globoko filozofsko vsebino.

»Ne bi si mislil, da pišeš pesmi,« je končno dahnil Petrič. Sijoči obraz je bil Lebarju že zadosti, da ni vrtal v Petriča. Kaj bi mu navsezadnje tudi Petrič lahko povedal?

Ko je Petrič tako nenadoma dosegel uspeh, je bila Lebarjeva duševnost kakor postavljen kvas. Mogoče je bilo to prvič, da ni hotel, mogoče niti ni mogel imeti svojih čustev v oblasti. Lotila se ga je nekaka tuja, vihrava sproščenost.

Noč. Lebar je bil sklonjen nad pisalno mizo. Lučka mu je bila nema pomoč pri delu. Ročna ura, naslonjena na odprto dozo, je komaj slišno tiktakala in kazala deset minut pred polnočjo.

A Lebar je bil svež, kakor da bi pravkar vstal. Ulica se je umirila. In kakor vse misli, ki so mu prinašale presenečenje in s presenečenjem veselje, so prihajale nenadno. Tako ga je tudi nenadno prevzela misel, da bi Petriču napisal pismo. Da bi mu napisal pismo in ujel vso razburkanost nocojšnje noči v mreže papirja. Ni si mogel kaj, da mu ne bi govoril o vsem, kar mu tako čudovito polni srce. Naglo je vzel papir, pero in napisal:

Dragi Petrič!

Temu pismu se boš seveda čudil. Toda kavarniško ozračje, gostilniški smrad in gluhe neprespane noči bi ugonobile toliko misli, ki se ne bi nikdar več vrnile. Ljudje jih radi rešujejo s pismi. Mnogi se videvajo vsak dan, a načete misli do kraja razpredajo v grobnem miru, kakršnen obdaja tudi mene to noč. misli, ki bodo ostajale generacijam kot koristna poživitev duha, kakršnega črpamo radi tudi mi iz pisem tistih, ki so živeli in delali pred nami. Vesel bom, če mi boš tudi ti pisal. Prepričan sem, da se boš z menoj strinjal v tem, da je pisanje velika stvar. Velika stvar, mnogo večja, kakor bi si človek mislil, ko odložiš prebrano pesem ali roman. Saj v vsako pisano besedo pečatiš sebe in pečatiš svojo lastno usodo. Brez tega je napisana beseda kakor telo brez srca. Mislim, da je pri vas slikarjih nekoliko drugače. Pri nas pa, ki pišemo, je usoda kruta dovolj, da nam greni življenje. Tako. Truden sem postal, a bogme zadovoljstvo čutim v sebi, da sem ti to povedal.

Pozdravlja te tvoj

Lebar

Predal se je omami nerazumljivega trenutka, ki te lahko edini popelje v svet fantazije in duhovnega razkošja. Čutil je, da je sam pred velikimi dogodki, ki bodo pljusnili čez rob njegovega treznega bistva.

Ni si želel, da bi drugega dne bil zraven, ko bo Petrič našel na svoji mizi njegovo pismo. Predobro je vedel, da se bo to smešno, a ljubko dete ob mizi ustavilo. Z začudenjem bo vzelo pismo v roke, odprlo ga bo, ga preletelo z očmi in obviselo na njegovem podpisu. Majhni, odrezani brkci pod topim nosom mu bodo ostali negibni in tistih nekaj sivih kocin bo dobivalo že kar snežnobeło barvo.

Zgodaj zjutraj je pismo položil na Petričevo mizo in odšel. Potem se je do pičice zgodilo vse tako, kakor je pričakoval. Petrič je prišel, vzel je pismo, lica so mu postajala rdeča in bleđa in tudi sive kocine so mu postajale snežnobele.

Nečesa si pa Lebar le ni mogel misliti. Petrič je namreč odrevenel, sedel je in zrl v Lebarjevo pisalno mizo, ki je bila stisnjena k njegovi.

Gledal je Lebarjev stol, njegovo lepenko, ki je pokrivala skoraj celo mizo in po kateri je Lebar rad delal nerodne like, kadar ga je kdo predolgo moril po telefonu.

Petriču je bilo v mislih samo to, kaj naj Lebarju odgovori. Kaj bi on, Petrič, imel obvarovati pred pozabljenjem, ko pa se mu je od nekdanj zdelo vse prazno, kar koli je napisal, tako da ga je bilo zmeraj sram pred samim seboj? Kaj on ve, kaj je treba reševati pred pozabljenjem?

Lebar, da, to je nekaj drugega. Vsaka njegova beseda, izgovorjena ali napisana, ima v sebi nekaj novega. Naj se dotakne še tako neznatne stvari, ta neznatna stvar postane nenadoma pomembna, nekako odrešilna in svet bi se moral ustaviti ob njej in se vprašati:

„Kaj sedaj?“

Zato si Petrič ni upal odlagati tega na ponočne ure in prisluhnuti šepetu noči, kakor to delajo drugi. Odločil se je rajši, da bo Lebarja prosil, naj mu to oprostí. In ko je okrog desetih prišel Lebar nekam prazničen, nasmejan in dobrohoten, je našel Petriča v pravi nesreči.

Seveda, kaj pa Petrič ve o pismih, si je mislil Lebar, ki romajo v našem mestecu od ene pisalne mize do druge, iz enega nadstropja v drugo, iz ene ulice v drugo in krožijo med ljudmi, ki ne morejo čez dan biti drug brez drugega. Ljudje si pišejo in z največjo skrbnostjo rešujejo zadnje duhovne zaklade naše blazne, do kraja civilizirane, človeštvu in človečanstvu in cele milijarde let v molk pogreznjenemu vse-mirju nevarne epohe. Na, tak!

Moj bog, kaj ve o vsem tem Petrič, to neumno, a nadarjeno dete.

»Ne morem, res ne morem pisati takih pisem.« je dejal Petrič Lebarju. »Ti mi piši, toliko odkritij pomenijo taka pisma za človeka. Rad jih bom hranil.«

Tudi s tem je bil Lebar zadovoljen. Nekako molče je bil sklenjen ta dogovor. In z dvakrat večjo radostjo je bral potem Petrič drugo Lebarjevo pismo, ki ga je kmalu po prvem čakalo na mizi. S kakšnim zadovoljstvom je luščil iz njegovih misli zrna, kar pri Lebarjevi preprostosti in jasnosti ni bilo težko. Zaključek tega pisma pa je bil čuden. Naenkrat se je začel Lebar pritoževati nad Reklamservisom.

»Postal bo prej ali slej pretesen za naju oba. Stisnjena sva tu v borbi za vsakdanji kruh. To prakticistično delo nama črpa energije in naju dela invalida družbe.«

Reklamservis je treba pustiti. Mi smo navsezadnje le otroci Evrope in ta častitljiva starica da tudi mnogo na to, kaj si in kaj delaš. Amerika je povsem nekaj drugega. Tam nisi vreden počenega groša, če si nisi začel služiti kruha s prodajanjem časopisov, nato pa šel skozi deset

poklicev na dnu družbe in končal z novinarstvom, preden si postal človek.

Pohoditi je treba, kar se ti postavlja na pot. Verovati je treba v sebe in si napraviti možnosti, da laže živiš in potem lahko delaš.

Bodi zdrav!

Lebar«

Tega pisma Petrič ni mogel razumeti prav do kraja. Strah pred naglimi spremembami, pred brezobzirnim ravnanjem ga je tako zbegal, da je odrevenel. Čemu bi bilo potrebno, da Lebar prav zdaj odide. Čemu je treba iskati nekih velikih trenj, ko teh vendar ni.

Petrič ne bi pustil ne Reklamservisa ne Jančarja, pa čeprav bi se mu odprle kake možnosti. Kaj veš, kam prideš, in kaj navsezadnje njega brigata Evropa in Amerika. Naj bosta, kakor hočeta.

Čakalo pa ga je kmalu tretje, nato četrto pismo. Petrič bi se nanje že skoraj navadil. A naenkrat peto pismo ni in ni hotelo priti. Čas je potekal. Nekega jutra je od nestrpnosti potegnil pisalni mizi narazen in iskal na podu med njima Lebarjevo pismo, če bi mogoče padlo na tla. Na tleh ga ni bilo, pa ga je iskal v košu za papir, kajti snažilka je bila nora, trmasta ženska in je pometala v koš vse, kar je našla na tleh. A tudi v košu pisma ni bilo.

Pa ne samo to, da ni bilo pisma. Petrič je opazal, da Lebar postaja spet drugačen. Postajal je na las podoben prejšnjemu Lebarju.

»Odločil se je, da bo šel.« si je dejal Petrič in bilo mu je resnično žal.

Da se je spremenil, niso govorila samo majhna znamenja. Iz službe ništa več odhajala skupaj, kaj šele, da bi stopila v kavarno. Ko je Lebar prihajal, je spet začel treskati z vrati. Po tistem treskanju si ga lahko spoznal, če si le hotel. Tisto treskanje ti je lahko povedalo več kakor dolgoletno poznanstvo. Nobene milosti in nobene popustljivosti ni bilo v njem. Tega se je Petrič bal, čeprav je Lebarju to sproti in molče odpuščal.

Protí vsemu temu seveda ni bilo orožja.

Nekega dne je Petrič zgoraj v administraciji naletel na nemir, na mrzlično računanje in na čudno zmešnjavo.

»Kaj pa vam je?« je vprašal ljudi.

»Jančar odhaja. Drugega direktorja bomo dobili.«

»Drug veter bo zapihal. A ti, Petrič, ne veš, če te bo odneslo ali boš ostal?«

Tako ga je poparila ta novica, da je obstal in ni vedel, kaj bi. Ne bi mogel verjeti, če ne bi videl sam teh priprav. V Reklamservisu se

godijo velike reči. Njegov ostri čut, da se pripravlja zanj nesreča in da je že nekaj velikega zamudil, ga je potrl.

Znamenje, da je v nesreči, je bil Lebar. Ta se mu ne bi odtegnil, če bi stvari za Petriča kazale količkaj dobro. Ko se je vračal v umetniško sobo, je vrtal v sebi, kako se je moglo to zgoditi, ko vendar ni nikomur skrivil lasu.

Po tistem treskanju z vrati je vedel, da mu Lebar ne bi pomagal. Pa mu je delal veliko krivico. Ljudje se motimo neprestano o svojih bližnjih; sumimo, ko ne bi bilo treba, in zaupamo, ko bi se morali zapreti in ne bi smeli zaupati. Nad Lebarjem je namreč visel prav tako Damoklejev meč, kakor je visel nad Petričem. Razlika je bila samo v tem, da se je nad Petričem utrgala nit, nad Lebarjem pa je meč obvisel. Po nekih znancih v mestu je Lebar to zvedel. Zvedel je tudi o Škedlu, ki bo prišel v Reklamservis. Grob, neusmiljen bo. Lebar zaradi tesnobe za svojo lastno usodo Petriča sploh ni videl. Ni ga opazil. Ni hotel in ni mogel misliti, da je kak Petrič sploh kdaj živel. Če bi Petrič za vse to vedel, Lebarju res ne bi zameril. Šele pozneje, ko je za Lebarja nevarnost minila, se je ta zavedel. Petriča je sicer opazil, toda nenadoma ga je prešinila misel, da mu je pisal pisma, da mu je v teh pismih kvasil mogoče kaj, kar bi mu zdaj lahko škodovalo, kajti Škedl ne pozna šale.

Kaj vse je pisal?

Ni si mogel odpustiti, da se je takrat predal bedasti razpuščenosti, da je mogel prav ob tem človeku delati neodpustljive neumnosti. kakršnih ni delal sicer vse življenje.

Saj je tik pred vojno, ko je univerzo končal in je ostala večina njegovih kolegov brezposelnih, dobil službo, med vojno je kmalu prejel od Italijanov štipendijo, zato da je študiral italijanski jezik v Rimu, po vojni je šlo toliko profesorjev iz mesta, a on je ostal v Reklamservisu in pisal pesmi. In zdaj, tik preden bi se mu končno odprla pot, piše pisma — Petriču.

Petrič je prvič videl novega ravnatelja Škedla v Reklamservisu na stopnicah. Zdelo se mu je, da je nastala takoj napetost. Lebar je bil Škedlu na levi strani, ves živahen, nevsiljivo ljubeč, kakor je znal biti samo on. Ko so se srečali, je Lebar utihnil in se takrat res napravil, kakor da Petriča ne vidi.

Petrič je odšel pobit v umetniško sobo. Sedel je in mislil. Jančar je odšel nekam k Zadrुžni zvezi, spet najbrž dobre volje, brez ceremonij ob slovesu.

Petrič je moral tiste dni loviti novice po Reklamservisu. Zvedel je, da so bili že skoraj vsi uslužbenci pri Škedlu.

»Misliš, da bi bilo prav, če stopim tudi jaz gor,« je vprašal ob priliki Lebarja.

»Prav,« je dejal ta suho, a nič žaljivo. Nič drugega ni rekel, čeprav je vedel, da Petrič molče prosi pomoči.

Drugo jutro je Petriča iznenadilo, da je prišel Lebar pred njim v pisarno. Celó v svoji zadržanosti je popustil in Petrič je čutil v njem senco toplote. Petrič, lahkoveren po značaju, se je že razlezel. Vstal je, pogledal po sebi in se odpravil na tisto težko pot k Škedlu, ko je Lebar izkoristil priliko:

»Moja pisma bi mi le vrnil. Jaz bi jih spravil, in če jih boš kdaj voljan prebrati, pa ti jih pokažem.« Nasmehnil se je ob tem, vendar tesnobe in sramu le ni mogel skriti.

Petrič ga je gledal. Že tako malo moči in upanja je imel in zdaj še to. Res, pomoči ni več.

Vdal se je, odklenil predal in tista štiri pisma, ki jih je imel, je rahlo in molče položil na mizo. Lebarja je preblisnilo veselje. Spet je čist. Pograbil bi pisma, če bi bilo potrebno. Pa ni bilo. Pri Petriču tega ni bilo treba.

In šele takrat, ko je Petrič ves skrušen odšel, jih je Lebar vzел. Strgal jih je na dvoje, potem na štiri kose, stopil je k peči, odprl vratca, prasníl z vžigalico po škatlici, pisma zažgal, potem pa je rahel prepíh potegnil gorečo gmoto v peč.

Naglo se je zamotovilil dim po dimniku v sončno, a mrzlo zimsko jutro. Nekje v steni ob Petriču, ki je sedel v Škedlovi sobi in čakal, da ravnatelj z delom konča, je dim po dimniku hitel navzgor, noseč s seboj toliko resnično žlahtnih misli, nosil jih je v zrak in jih razdajal mrzlemu vetru.

»Naj jih razda, če jih razda,« bi si mislil Petrič, ko bi vedel za to. Samo da bi on, Petrič, ostal tu, pa čeprav za ceno slikarstva, za ceno umetnosti, za vsako ceno.

Škedl je sedel za okroglo mizo k Petriču. Da ima zanj čisto odmerjen čas, je Petrič čutil. Novega ravnatelja bi rad zlahkotil, če bi se le dalo.

»Slikarja bom nastavil namesto vas,« je dejal Škedl dovolj prijazno. »Ne potrebujemo vas več.«

Nekaj minut nato je stopil Petrič na ulico. Svet se mu je zdel tesen prav tako kakor Škedlova soba. Hiše so mu bile tuje, te hiše, ki jih je vsak dan gledal. Zamrzli sneg mu je sovražno škrtal pod nogami. Zdaj, ko je na cesti, ko nima kam sestí, ko ne ve, kje bi ga kdo potreboval, zdaj se je čutil kakor na barki brez krmarja. Žena, njegov otrok? Kako neverjetno breme postane to v življenju.

Ljudi ni opazil, niti ni prav vedel, če je bila resnica, kar se je z njim dogajalo. Tramvaj je ropotal mimo. Ali mu ni nekdo skozi okno pomahal z roko? Z roko v sivi rokavici. Stal je za šipo, ki je bila obrobljena s širokim vencem ledenih rož.

„Jančar,“ se je zdrznil Petrič. Isti, nasmejan kakor vedno, kadar je prišel in sedel v umetniško sobo in vrgel noge drugo čez drugo ter kratko dejal:

»Delaj s čopičem, ne s peresom!«

Pa tudi če ni bil on v tem zibajočem se tramvaju. Nič za to. Jančar mu bo pomagal. Kako je mogel nanj pozabiti? In v radosti je obstal in gledal za tramvajem, ki je drsel po tračnicah v snegu in precej časa je minilo, da je tako nesmiselno buljil v to mrzlo, mrzlo zimsko jutro.

MELANHOLIJA

Ivan Seničar

Nocoj je v večeru
nekaj nedognanega,
kot pesem nemirnega čustva
s ceste pobranega,

kot tožba življenja
na njej izgubljenega,
kot slutnja srečnejšega,
novim ljudem obljubljenega.

Oči pa strmijo
nad svetom prepadene
in iščejo košček prihodnosti,
sanjam ukradene.

V mraku je tožba napeva
brez ritma ubranega,
nikoli začetega,
nikoli končanega.